

6

LETNIK 65
FEBRUAR
1932-1933

VSEBINA 6. številke. Lea Fatur: Leži otok na sred morja. — Ivan Albreht: Pesem. — Ver-an: Takrat (Pesem). — Esen: V stari pošti (Pesem). — Ksaver Meško: Tujec in romar (Pesem). — Ivan Matelič: Hrepenenje (Pesem). — Dr. Josip Hohnjec: Slomškov spomin — naš spomin. — Dr. Fr. Kovačič: Dogodbice iz življenja škofa Slomškega. — Fidelis: Slomšek v Blatogradu. — Pes dobrotnik. — Uganke. — Nove knjige. — Prvi utrinki.

»Vrtec« stan^o za vse leto Din 15.—, s prilogo »Angelček« Din 20.—.

Lastnik »Pripraviški dom« v Ljubljani — Urednik in upravnik Vinko Lavrič v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 91

Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Karel Čeč)

Lea Fatur:

Leži otok na sred morja . . .

(Dalje.)

5.

aravela reže valove Atlantskega oceana. Adrijan stoji ob kljunu »Broda sreče« in strmi v široko morje. Globoka misel odseva iz umnih dečkovih oči. Tu je, kakor si je želel in sanjal: Veliko morje. Po njem jadra, kakor so jadrali od nekdaj sinovi jadranskih bregov. Saj je prišumevalo davnim prednikom majhno Jadransko morje o Velikem, neizmernem, o bajnih deželah za njim. Neugnana radovednost je silila pradednega mornarja, da je raziskoval morska pota. Sin našega majhnega morja je obvladal s svojo preprosto jadrnico veleamorje. Zgodovina ni zapisala imen mož iz našega naroda, ki so pomagali pri razvitku pomorske znanosti in trgovine, in če jih omenja, jim je potujčila imena, najsi je vedel ves svet, da rastejo najboljši mornarji ob Jadranu. Ivan Vajkard je prepričan, da so bili na Kolumbovi »Sveti Mariji« Senjani, saj so bili špancev že davno znani naši mornarji in vojščaki. Vedel je to tudi cesar Karol V., vedel je to Don Juan d' Austria. Tri sto brodov z mladci naših otokov je poslal cesarju Dubrovnik pred Tunis, v bitki pri Lepantu je bil komandant brodovja Peraštanec Stepko Markovič. Španski kralj mu je dovolil, da si privzame v svoj grb solnce. Peraštanca Kristo Salapič in Krsto Čorko sta bila pohvaljena od kralja za zasluge, ki sta jih izkazala španskemu brodovju. Vice Bučič z Lopuda je prejadral dvakrat svet. Španski kralj ga je poslal v Indijo. Korčulan Marko Polo je jadrал po Atlantiku dve sto let pred Kolumbom. Bokeljska mornarica je stara več sto let, že davno so jadrali po vseh morjih sveta in prinašali bogastvo domov. Zato vidiš po starih mestih tako krasne palače, zato je bilo življenje primorskih mest razkošno; bogatila jih je pomorska trgovina, kljub gusarjem in drugim sovražnikom. S topovi so branili svoje težko natovorjene brode. Saj je sin Jadrana vajen boja. Bil in boril se je za svoj obstanek s Saraceni, Grki in Benečani, z Nemci in Turki. Boril se bo . . . Nikdar si ne bo osvojil častilec konjskega repa naših trdnjav. Naj le pride z djemijami in alajbegi. Sramotnega propada Klisa so krivi samo Benečani, ki niso pustili, da bi pomagali Dalmatinci. Tam je padel

senjski škof Ivan de Dominis z Raba s svojimi kanoniki. Ti Benečani! Da je njim v korist, se vežejo zdaj s Turkom, zdaj s Francozom zoper Turke. Podkupujejo in spravljajo v sramoto naše cesarske svetovalce, podpihujejo vse, kar nam je sovražno, in izdajajo, če jim pride prav. Kolikokrat se je spuntal Rab, si iskal rešitve iz levjih šap, pa so pognali upornike na galeje in na vislice. Bogati Pulj je začel hirati pod beneško oblastjo, uprl se je s pomočjo drugih mest, zmagoviti Benečani so oplenili mesto in naselili vanj svoje pristaše. Tudi Rab propada... duhovni trpijo pomanjkanje, cerkve se rušijo... Toda našli homo otok...

Glas Turnskega zbudil Adrijana: »Naši dečki se kisajo. Še Kristo ni več tako zavzet za nadaljevanje poti. Poglej, Adrian! Že tri tedne križarimo tod, in ni sledu o tem preklicanem otoku. Mogoče ga res ni. Mornarji so tako izmišljavi ljudje. Naša zaloga se krči, najsi je bila Karavela založena za dolgo vožnjo. Janezka trese mrzlica, Andrejček se boji sipe, ki bo baje potegnila brod na dno morja. Rok zahteva, da se vrnemo in jaz sam bi bil tudi rajši za ljubljanskim zidom. Lahko rečem, da smo vsi tega mnenja.«

»Torej upor kakor pri Kolumbu?« se nasmehe pikro Adrian.

»Če tudi ni ravno upor, ta stroga služba nas izčrpa. Vedno v orožju, vedno na straži... Rajši

se bijem s Turkom kakor tukaj s pošastmi. Saj si videl včeraj mrtvo ladjo, kako je plavala mimo nas. In gusar nas izsledil lahko vsak čas. Kaj nam pomagajo topovi in puške, ko nimamo več poguma in upanja. Mate je star norec. Prej nam je povedal toliko pošastnih pomorskih dogodkov, zdaj je hud, ko nas je strah.« Prezirno bruhne Adrian: »Ne, vi niste mornarji.«

»Kaj nismo?« plane Turnski. »Vsaka duša na Kranjskem ve, da je morje toliko kakor trgovina. Vse naše steze in ceste so usmerjene k morju. Reka, Trst, Benetke, Bergamo. Jakin so nam že stoletja tržišča. Trguje pa pri nas, kakor veš, duhoven in plemič, meščan in vaščan, obrtnik in kmet. S čolni in vozmi po rekah in cestah, na muli in brodu prenašajo tovore preko gorskih sedel. In več in večkrat nam je poudarjal Ivan Vajkard, da sta Reka in Kastav naši, da imamo pravice do Istre. In veš, da troši

naša vojvodina velike vsote za obrambo obmorskih trdnjav in da smo prelili v obrambi teh trdnjav veliko plemenite krvi in veš, da pojejo naši vojaki, naši fantje in dekleta, ves naš narod, tako radi o preglobokem, sinjem morju, poje, kako se naredi barčica iz smrečice in požene po vodi, poje o gulejah in galjotih, o španski kraljici, ki prihaja z velikim brodovjem. Morje živi v naši duši. Mi smo mornarji in se ne strašimo morskih potofov. Koliko naših je prebrodilo morje v službi drugih kraljev. Saj prihajajo od povsod nabirajo, kliče jih naše junaštvo. — Toda tako neumna in prazna pot mora predsedati vsakemu poštenemu kranjcu. Prej je trdil Mate, da ne more zgrešiti otoka, zdaj plešemo kar okoli iste stopinje, pa meri, računi in krmari na desno, na levo — otoka zakladov ni nikjer. Oboroženi smo za napad gusarjev, noč in dan smo na straži. Seveda: Če je res v tej širini kak tak otok, potem bi lahko naleteli na gusarje. Vprašam te, Adrijan, kako bi se končal tak boj, ko je komaj nekaj krepkih mož med nami, mi drugi smo vendar še dečki. Živahno ugovarja Adrijan: »Deček, ki ima dvanajst let, že lahko napada in se brani. Kar nas je dečkov, znamo streljati s puško in topovi...«

»In ti bi odsekal kar na mah dve gusarski glavi, Adrijan?« se nasmeji Turnski. V njegov smeh udari klic iz stražnega koša: »Brod na vidiku!«

Temu sledi nemir na krovu, glasno kreganje Mate-kapetana, ki ukazuje ob krmi: »Si zaspal gori, lopov? Kdaj že sem ulovil brod v steklo. Tudi oni nas ima in govoriti hoče z nami. Napnite jadra! Iša! Kaca! Noštrom, postavi dečke k topovom, pripravite palivo. Kdo se boji? Pobij plašljivca z bujolom, daj mu s frlinom! Kapetan, mali kapetan Adrijan, otok je v bližini...«

Mate pokaže na brod, ki se bliža kakor galeb. Džemija je, velika trojambornica. Leti v ugodnem vetru kakor ptica lastovica, gotovo najde dvojamborno Karavelo, gotovo jo zmaga. In zdaj — zdaj zaplapola rdeča zastava z mrtvaško glavo na stražnem jamboru. Kurja polt obliva dečke, Mate pa se veseli: »Korajža! Otok je blizu, pobijmo roparje.« — »Mogoče da nam nočejo nič, videli bodo leva sv. Marka in nas pustili, saj nimamo nič takega na krovu, kar bi bilo zanje. Pustimo jih, kapetan, ne začnimo.« svetuje noštrom in vsi mornarji in dečki razen Adrijana mu pritrdijo: »Ne bomo streljali, ne napadali, samo branili se bomo.« Adrijanu bije v sencih kakor razbeljeno železo. Sam bo napadel, če drugi nočejo, gre za več, kakor za življenje. Bolno mu zastoče v duši: Mati. Če ga zaslužnijo roparji, je ne vidi nikdar več... »Brod sreče« beži, ali nesreča je vedno urnejša. Vidno se krči daljava med obema, že vidijo na kljuno moža, ki gleda skozi daljevid. Tudi Mate gleda, prebledi in pomigne Adrijanu. Pogleda Adrijan in zašumi mu v glavi, roka z daljevidom pade ob bok, iz ust privre krik: »Djokovič!«

»Pali! Pali!« vpije Mate. Rdeč oblak se naredi Adrijanu pred očmi, potem se strese brod, grom in dim se razširita po krovu. In zopet grmi in se stresa brod, Adrijan in Mate sta sprožila prva svoja topova, za njima so se ojunačili drugi. Pa strelji padajo preblizu, kroglice se zgubijo sikajoč v valovih. Zdi se, kakor da bi se krohotali na gusarskem brodu.

»Zdaj namerjajo nemara topove na nas. Tam so izkušeni strelci,« pravi noštrom, a Mate ukazuje: »Pali!« Dim in prask stresa »Brod sreče«, plašita dečke, a ne ustavita broda s strašno zastavo. Dečki priporočajo svoje duše. Mate besni: »Udri! Pali!« Adrijanu pleše zelenordeče pred očmi: Pošastna ladja je to, ne zadene je strel ne iz topa ne iz puške, divji možje na krovu so oboroženi do ušes in imajo gotovo zagovorjena telesa in orožje. Kako in kdaj so poskakali gusarji na krov »Broda sreče«, se ni zavedal Adrijan,

streljal je, se branil s puško in nožem. Rajši umreti, kakor priti v roke nasilnežev. In dečki? Bolj kakor lastna usoda, ga je skrbela njihova, saj je on kriv, da pridejo v tako nesrečo. Hrabro se je držala posadka majhnega broda. Razplamenel je njen pogum Matetov klic: »Lša! Pali! Udri!«

Adrijan sliši še Janezkov jezni glas: »Pustite nas, pošteni dečki smo,« kar telebne težak udarec po njegovi glavi, zakoleba in pade. Ko se zave, je na gusarskem krovu, okoli njega so njegovi dečki, zvezani in krvavi, Mate se zvija v vrveh in besni: »Razbojniki stari! Velika čast vam je, da ste premagali dečke! Pa pridete še na vislice in tebi, Djokovič, ne uteče galeja.«

Hoho! Ti nam boš obetal vislice? Sam si jim najbolj blizu,« se mu krohočejo bradati možje. Zdaj pa zdaj pokaže kaka roka na jambor, druge vlečejo ubogega starega mornarja. Neki glas pravi trdo: »To ti bo za ukradeni brod in ker si zavedel neumne dečke na to pot.« »Ne boste me vesili, pasji sinovi,« kriči Mate in kar naenkrat se otrese vseh rok, naredi skok k ograji — plane čez ograjo. »Z Bogom, Adrijan! K vragu, gusarji!« so zadnje besede, ki gredo po krovu.

»Molimo za ubogo dušo,« stoče Adrijan, povesi oči, da ne bi videl, kako izteza Mate roke iz valov.

»Prvi lopov nam je ušel, bo pa plačal drugi zanj,« pravi glas, ki je obsodil Mateta na vrh.

Adrijan dvigne oči in oko mu obstane v sovraštvu in srdu na obrazu Djokoviča. Da ima proste roke! Pa kakor je zvezan, skuša, da bi se zagnal vanj. Divje se spači gusarjev obraz, zeleno mu bliska iz oči, usta sikajo: »Imam te, pasji sin! Iztrgam ti srce in ga pošljem tvoji materi. Ti si me iskal. Bil sem urnejši. Pripravite nože in biče s svinčenkami — na račun, na star račun pa...« Zamahnil je s pestjo, pa Adrijan se je vspel in zasikal: »Udari, morivec mojega očeta. To je tvoja čast: iz zasede z nožem in s pestjo na zvezanega dečka!«

Djokovič je zarjul in se vrgel z dvignjenimi pestmi na Adrijana. Deček je zamižal. Pa pest ni priletela na glavo, neko šumljanje, neki lahki koraki so prišli do Adrijana, osupel pogleda in vidi, da so obvisle Djokoviču roke ob bokih, da mu prehaja v divji obraz neka zadrega, da so se mu ustavile oči preplašeno na drobnem dekletcu, ki stoji pred njim. In to dekletce, ki šteje morda deset let, stresa svoje pepelnate kodre in grozi strašnemu gusarju: »Nočem, da delaš tako! Ne maram te! Kaj hočeš dečku? In oni? Zakaj so zvezani?«

In se obrne in začne razvezovati Adrijanove vezi. Djokovič stoji in gleda in gusarji stojijo in gledajo. Vezi so trde, mala roka ne zmore, toda deklica si pomaga z zobčki.

»Postoj, Anca,« spregovori grgraje Djokovič dečki so hudobni in uporni, pretrepali so se z nami.«

Otrok pogleda zbite in strgane dečke, pa može divjih zabrazdanih lic in pravi nedolžno: »Dečki so. Odpusti, pa bodo pridni!«

Neka zamisel plane v Djokovičevi zenici. Nagne se k dekletcu in reče rahlo: »Ne bodo tepeni, če bodo pridni. Reci jim. Anca.«

Dekletce hiti h Kristu, vezi padajo raz rok dečkov. Adrijan gleda preplašen: Kaj naj pomeni ta prevrat? Djokovič se sklone k njemu in obraz mu je zopet spačen od jeze: »Prav ima otrok. Zakaj bi te preteval? Še dosti huje bo za tvojo mater, če vidi kdaj viseti svojega sina-gusarja.« Na glas pravi tovarišem: »Mi potrebujemo naraščaja. Postrezite svojim novim tovarišem!«

(Dolje.)

Takrat.

*V naših domovih je črna tema,
v naših domovih je beda doma,
v naših domovih je jetika...*

*Sleherni dan mrliča neso,
sleherni dan bridkosti rasto.
Kadar jih polna, prepolna bajta bo.
takrat se odpre visoko nebo:
In Krisfus bo stopil na črno zemljo.
pravice razdelil bo z božjo roko...*

Ivan Albreht:

Pesem.

*Teče voda Drava, teče,
mirno teče po ravnini,
pa se zdi, da valčki njeni
tožijo o bolečini.*

*Vpraša sonce, božje sonce:
»Kaj žaluješ, reka Drava?
Odgovarja bistra voda:
»Kaj žalujem? Ker postava*

*kriva zdaj velja na svetu!
V Korotanu, po planinah,
mirnih dolih in naselijih
krči rod se v bolečinah.*

*Rod, ki veri, krvi, šegi
zvest, pošten želi živeti,
pa obsojen je, da moral
pod petó bo tujo umreti —*

*Od sramote sonce božje
se je za oblake skrilo,
kakor v žalosti oko se
vse nebo je zasolzilo. —*

*Teci, voda Drava, teci,
glasno teci po ravnini:
pričaj svetu, pričaj nebu
o slovenski bolečini!*

Zamrznjen
slap.

Ksaver Meško:

Tujec in romar.

*O čutim: Tujec sem. — A le odkod?
V živiljenju tem le romar. — Kam gre moja pot?*

*Kaj vprašam! Vem:
Iz tebe sem, Gospod.
Po potih vseh nazaj spet v tebe grem.*

Ioan Matelič:

Hrepenenje.

*Kvišku pod nebo
dvigajo se gore,
tesno pod goro
peter maje bore.*

*Cvet je prenapolnjen,
duh črez rob se razliva,
iz srca bi rada,
želja nespelnjiva.*

*Kot med bori breze
v daljo bleščijo,
v mraku svetle steze
v daljo hrepenijo.*

Esen:

V stari pošti.

*Nekoč sva se vozila
v stari pošti:*

*Ti si punčko pestovala,
jaz pa sem bil papa,
tako sva se peljala
mimo gozda borovega.*

*Vso pot sva se igrala
in nisva vedela za bridkost —
oj da bi se še kdaj peljala
oj s staro pošto po mladost!*

Drevored
v zimi.

Slomškov spomin — naš spomin.

Vsako hudo nagnjenje pri otroku je kakor gosenično gnezdo na drevesu: če ga spomladi skrbno ne obereš, se bodo iz njega črvi razlezli in vse drevo objedli. Ako se mlad človek hudega odvadil ne bo, ostane krivo drevo, ki se ne da več zdraviti. Te za mladino pomembne besede, objavljene v 1. letniku »Drohtinice« (l. 1846), so pritekale izpod peresa, bolje rečeno, iz srca Antona Martina Slomška, ki je takrat bil star 46 let ter je tega leta postal lavantinski škof.

Duhovnik se nazivlje osobito v spovednici duhovni oče. Škof Slomšek je bil v popolnejšem smislu oče slovenskega naroda, ker je bil njegov posvetitelj, učenik, voditelj in vzgojitelj. Posvečevati z božjo besedo in s sredstvi božje milosti duše za večno življenje; to je bil Slomšku prvi in glavni smoter. Njegova življenjska skrb je bila, da izoblikuje naš narod kot dobrega člana božjega kraljestva na zemlji. Oblikovanje duše našega naroda in njegovega značaja je bil cilj, ki je k njemu bilo naravnano vse obsežno in mnogostransko delo Slomškovo.

Ni izgubil pri svojem delu iz vida nobenega stanu in sloja v narodu. Deloval, govoril in pisal je za svoje duhovske sobrate, šolske gospode, očete in matere, gospodarje in gospodinje, obrtnike in delavce, hlapce in dekle. Celo pestun pri zibelci, teric, predic in peric ni pozabil. Nikogar ni puščal vneimar, vsem je poklanjal obilne duhovne darove z vročo željo, da jih prejmejo. »Mislim«, tako opominja v navedenem letniku »Drohtinice«, »da je vsaka duhovna reč, najsi bo pridiga ali krščanski nauk, lepa pesem ali lična povest, vprav tako dar božji kot košček kruha, ki se ne sme zavreči, ampak se mora shraniti za prihodnje potrebe (Jan 6, 12).«

Posebno mu je bila pri srcu mladina. Njo je po zgledu božjega Zveličarja, največjega in najsvetejšega mladinoljuba, zbiral kot mlad kaplan okoli sebe v nedeljski šoli, za katero je učiteljem in učencem v pouk izdal kot nadžupnik v Vuzenici knjigo »Blaže in Nežica«. Lani ob 70-letnici Slomškove smrti je preteklo 90 let, odkar je izšla ta znamenita vzgojeslovna knjiga, ki je dejanski dokaz, kako pozna Slomšek otroško dušo in njene potrebe. Mladino je vabil v krščanska društva, ki so njej ne samo prikladna, marveč vprav potrebna kot človeku vsakdanji kruh. Za mladino je zlagal najlepše pesmi in pesmice, za njo je pisal svoje najboljše spise.

V teh spisih je pravo bogastvo dragocenih rekov, pregovorov in prislovic. Naj bi mladina pridno črpala iz bogatega zaklada, ki ga je Slomškova modrost in ljubezen zapustila našemu narodu! Naj bi iz njega zajemala opomine in navodila za življenje, kakor na primer naslednja: »Pametni otroci so starem največje bogastvo: »Bogati, pa neolikani otroci so oslom podobni, ki za druge zlato nosijo: »Prebrisana glava pa pridne roke so večje bogastvo ko zlate gore: »Kdor z lepim naukom norce brije, sam sebi vrat zavije: »Prevzetija mladih let na starost rada kruha prosijo: »Kaj pomaga še tako čedna lupina, če jedro

dobro ni«; »Mladine najlepša lepota je ta: nedolžnost, ponižnost, plemenitost srca«. Res, Slomšek je bil od Boga poslan učitelj našemu ljudstvu, predvsem njegovi mladini. Učil je z besedo, pa tudi z zgledom. Kar je mladini priporočal, je kot deček in mladenič vnaprej izvrševal. Bil je vzor Bogu in starešem poslušnega dečka in versko-krepostnega dijaka.

Iz verske podlage je že v mladem Slomškovem srečanju vzklila ona čudovita cvetlica, ki je obdajala vse življenje Slomškov osebno s posebnim vonjem ter ga je ljudstvu izredno priljubila, to je, ljubezen do slovenske zemlje, slovenskega naroda in slovenskega jezika. V znameniti pridigi, ki jo je imel l. 1858 v Blatnogradu blizu Celovca o dolžnosti svoj jezik spoštovati, je rekel: »Želim kot hvaležen sin svoje ljube matere, da kakor je bila prva moja beseda slovenska, tako naj bo slovenska tudi moja poslednja... Materinski jezik je najdražja dota, ki smo jo dobili od svojih starih; skrbno ga moramo ohraniti, olepšati in zapustiti mlajšim.« Slovenska mladina, zavedaj se te svoje velike dolžnosti do svojega naroda in do slovenske narodnosti!

Med največje zasluge, ki si jih je pridobil za Slovence Slomšek, spada preložitve sedeža lavantinske škofije iz Sv. Andraža v lavantinski (labodski) dolini na Koroškem v prestolnico Slovenskega Štajerskega, v Maribor. S tem velečinom, ki ga je končno izvršil l. 1859 (3 leta pred svojo smrtjo), je Slomšek hkratu rešil okoli 200.000 — dve sto tisoč — Slovencev mariborskega političnega okrožja (na levem, deloma tudi na desnem bregu Drave), ki so spadali pod sekovsko (graško) škofijo in ki jim je pretila nevarnost ponemčenja. S tem je Slomšek v svoji dalekovidnosti postavil za obrambo slovenske zemlje in slovenske narodnosti tako trdne zgrade, da jih celo viharji svetovne vojne niso mogli razdreti. Te zgrade na meji slovenske zemlje in jugoslovanske naše države so ostale neomajne ter tudi bodo ostale kljub vsem vihram bodočnosti.

Slava Slomšku, našemu učitelju in vzgojitelju, našemu voditelju in rešitelju! Njegov duh naj vlada nad nami, njegova ljubezen naj biva v nas!

Slika na strani 88, je palica, ki jo je rabil Slomšek na starost.

Zima.

Dogodbice iz življenja škofa Slomškega.

(Nabral prof. dr. Fr. Kovačič.)

1. Ob rojstvu.

Slomškov spomenik.

Narodil se je Anton Slomšek pozno zvečer 26. nov. l. 1800. Pripovedovali so pozneje, da so ljudje nad njegovo rojstno hišo takas videli neko čudno, nenavadno svetlobo. Znamenje, da bo iz novorojenega otroka postalo nekaj velikega.

2. Pastirček pridiguje.

Ko je nekoliko odrasel, je pasel čredo svojega očeta blizu cerkvice svetega Ožbalda. Drugi otroci, njegovi vrstniki, so gledali nanj z nekim posebnim spoštovanjem. Mali Anton je bil vesele narave in prijazen do svojih tovarišev, toda vsekdar resnoben, nikdar ni uganjal kakih nespodobnih burk. Večkrat je stopil na stopnice pri Ožbaldovi cerkvi, ki vodijo v zvonik, ter pridigoval svojim tovarišem, oziroma ponavljal to, kar je v nedeljo v cerkvi slišal. Če je bil sam, je najrajši molil ali pa čital, ko je že znal čitati.

3. Šolar in ministrant.

Na Ponikvi, rojstni župniji Slomškovki, še tisti čas ni bilo šole. Bil je pa takrat na Ponikvi za kaplana vrli mladinoljub Jakob Prašnikar. Ta je zbiral ukaželjne dečke v svoji revni kaplaniji ter jih učil čitati in pisati. V poletnem času

se je pouk vršil pod košatim vaškim orehom. Tam je bila tudi javna skušnja, h kateri so prišli starši pa razni odlični gospodje duhovskega in svetnega stanu. Prvo nagrado pri tej skušnji je dobil Anton Slomšek. —

Največje veselje je imel, da je smel pri sv. maši streči. Še pri novi maši mu je dal Prašnikar v novomašniški pridigi prelepo spričevalo, kako je vsak dan, če je le bilo mogoče, pritekel pol ure daleč, da je stregel pri sv. maši in spremljal je gospoda celo k bolnikom, naj je bilo vreme kakršnokoli; včasih sta do kolena po snegu gazila. Bil je prvi med učenci, ki je z veseljem vsak dan skozi dve leti prihajal v Prašnikarjevo šolo. Zato je Prašnikar v preroškem duhu večkrat rekel očetu in materi: »Bodete videli, vaš Tonček še bo velik gospod.«

4. Pri oranju.

Pobožna mati Slomšekova je natihoma želela, da bi se njen Tonček šolal in postal duhovnik. Oče pa je drugače mislil. Anton je bil najstarejši otrok, zato je oče želel, da se posveti kmetovanju in bo enkrat njegov naslednik na lepem Slomu. Ko je nekoliko odrasel, je moral očetu pri oranju živino goniti. V žepu je nosil knjigo ter od časa do časa pokukal vanjo. Oče je to opazil in ga strogo pokregal, skoraj da bi ga bil natepel, ostro mu je zabičal, da ne sme knjige nikdar več nositi k delu, češ, »kmet si in kmet boš, bukke pa naj nosijo s seboj gospoda po mestih.«

Vendar se je kaplanu Prašnikarju posrečilo, pregovoriti očeta, da je pustil Antona l. 1814 v celjske šole. In zopet je dejal blagi gospod: »Bodete videli, vaš Tonček še bo velik gospod.«

5. Birmski boter.

Ko se je Slomšek pripravljaj na sv. birmo, mu je mati dejala: »Ljubi Tonček, botra si pa sam izberi! Vendar ubogaj me in izberi si tistega moža, ki v cerkvi pri krščanskem nauku zna najbolje odgovarjati.« Deček si je materin nasvet vzel resno k srcu. Vstopil se je v cerkvi na tak kraj, kjer je mogel pregledati vso cerkev. Po njegovem spoznanju je neki preprost in ubožen kmet najbolje odgovarjal. Le-tega si je izbral za botra. Ko je gospod kaplan Prašnikar vprašal za botrovo ime, se je nemalo začudil, da si je sin tako premožne hiše izvolil za botra tako ubožnega kmeta. Po kratkem premisleku pa mu je rekel: »Prav si storil, izvolil si si najboljšega moža: tvoj boter je sicer reven, pa pobožen in v veri dobro poučen.«

6. Iz dijaških let.

Za god nekega profesorja so bili odbrani trije dijaki, da bi sestavili in govorili pesmi v počast godovnjaku, eden v grškem, drugi v latinskem, tretji v nemškem jeziku. Slomšek pa je zložil in govoril pesem za god v slovenskem jeziku, in njegova je bila najboljša.

Kot dijaku se Slomšku ni dobro godilo. Mati mu je umrla že, ko je bil v drugem gimnazijskem razredu, oče se je potem drugič oženil. V hišo je prišla »pisana mati«. Prišle so zaporedoma še slabe letine, tako je domača podpora popolnoma izostala. Trpel je večkrat pomanjkanje. Imel je pa še bolj revnega tovariša. Temu je prepustil svoj zajutrek in večerjo, sam pa je ostal do poldne tešč, zvečer pa se je zadovoljil s kosom črnega kruha in kupico hladne vode. Učil se je vedno izvrstno, bil je pa tudi pobožnega srca. Večkrat so ga tovariši našli v cerkvi klečati in pobožno moliti pred Najsvetejšim.

7. Godovanje med šolsko mladino.

Slomšek je obhajal svoj god na Antonovo 17. januarja. Zadnjikrat ga je obhajal l. 1862. Ta dan je natihoma prišel k sv. Petru pri Mariboru k svojemu dobremu prijatelju, častnemu kanoniku Marku Glaserju ter je tu maševal. Po zajutreku je šel župnik po svojih opravkih in se je poslovil od škofa. Pozneje je šel zopet k njemu in potrkal na vrata, a škofa ni bilo v sobi. Iskal ga je po vsem župnišču, pa ga nikjer ni bilo. Vpraševal je domače ljudi, če so ga videli, a nihče nič ni vedel. Začelo ga je skrbeti, da je morda škof natihoma odšel nazaj v Maribor. Med tem odzvoni poldan. Iz šole se usuje roj šolarjev, med njimi pa škof Slomšek! — »Kje ste pa. Presvetli, bili celi dopoldan, da Vas nikjer ni bilo najti?« vpraša župnik

pri mizi. — »V šoli sem bil,« odgovori škof. »Lepše ne morem obhajati svojega godu kakor med ljubo mladino!«

Na čudovit način si je znal Slomšek kot škof pridobiti srca otrok. Četudi je nastopil v škofovski opravi, za otroke nekaj nenavadnega, je že po nekaterih trenutkih izginil vsak strah in otroci so se zaupljivo gnetli okrog škofa in mu pogumno odgovarjali, kakor bi bili stari in najboljši znanci.

8. Med ljudstvom.

L. 1860 je Slomšek posvetil podružno cerkev sv. Urbana na prijaznem, vinorodnem griču nad Mariborom v kamniški župniji. Po cerkvenem oparilu je škof naenkrat nekam zginil. Domači župnik je mislil, da je natihoma odšel domov. Slomšek pa je stal v gruči ljudstva na prostoru pred cerkvijo, pa se je prav po domače razgovarjal s priletnimi možaki in ženicami, jih izpraševal o njih domačih razmerah, jim dajal nasvete, jih tolažil in bodril. Ljudje niso mogli pozabiti, kako prijazno se je škof Slomšek z njimi pogovarjal pri Sv. Urbanu.

9. Jeze in sovraštva ni poznal.

Ko je bil še duhovni voditelj v Celovcu, mu je nekoč neki malopridni gojenec v obraz zalučal: »Jaz vas sovražim!« Slomšek pa mu je mirno odvrnil: »Jaz pa vas ljubim!« Ko je bil že škof, je prišlo nekoč neko poslanstvo k njemu prosit za neko stvar, ki je škof ni mogel dovoliti. Eden od tega poslanstva je bil tako drzen, da je škofu v obraz rekel: »Če tega ne dovolite, pa niste vredni, da ste škof!« Na te drzne in žaljive besede je Slomšek molčal, vzel v roke križ, ki mu je visel na prsih, in nekaj časa mirno gledal Križanega, potem je možem namignil, da je razgovor končan in lahko gredo. Kmalu nato je tistega drzneža poklical nazaj ter mu izročil deset goldinarjev, rekši: »Ker nisem mogel ustreči vaši prošnji, pa sprejmite vsaj to-le za pot.«

10. Slomšek napove svojo smrt.

Slomšek je umrl 24. septembra 1862. Leto dni poprej je bil na birmovanju v Solčavi in tam v spominsko knjigo zapisal pesmico »Slovo solčavskim planinam«, ob koncu pa je dostavil: »Pri svoji tretji in zadnji obiskavi 21. rožnega cveta (junija) 1861.« — Par mesecev pred svojo smrtjo je še potoval v Rim. Na povratku je v krogu svojih prijateljev mirno in razločno rekel: »Bil sem v Rimu in sedaj bom umrl.« — Nekaj dni pred svojo smrtjo je pri duhovnih vajah v Rogški Slatini — navidezno zdrav — rekel med drugim: »Solnce mojega življenja se je nagnilo, čutim, da ne bom več dolgo med vami.« Tako se je zgodilo. V petek je govoril te besede, naslednjo sredo zvečer je izdihnil svojo sveto dušo.

Slomšek v Blatogradu.

Slomšek L. 1850.

Uro hoda severno od Vrbskega jezera leži Blatograd. Tik ob jezeru se razprostira župnija Poreče, ki se v zadnjih desetletjih hitro ponemčuje. Poreče so zelo obiskovano letovišče. Šola v Porečah, petrazrednica, je popolnoma nemška, tudi v cerkvi je nekaj let sem vse nemško. Po cerkvenih stenah še visi križev pot s slovenskimi napisi, ki pa so vse-križem prečrtani. In vendar so bile Poreče še pred 50 leti popolnoma slovenska župnija.

Severno od župnije Poreče leži župnija Blatograd. Pred 100 leti je bil tudi Blatograd še slovenska župnija. L. 1858 je govoril v Blatogradu poznejši škof Slomšek in je ljudstvo bodril, naj ostane zvesto svoji slovenski narodnosti in svoji slovenski materini besedi. A vse zastoj, razmere so bile močnejše, danes — ni še minulo sto let od znamenite Slomškove

pridige v Blatogradu — je Blatograd nemški. Nevzdržno gre naprej val ponemčevanja. Tako se ponemčuje najlepša slovenska zemlja! O da, če bi bil po razsulu stare Avstrije prišel Slovenski Korotan v jugoslovansko narodno državo, tedaj bi se bil ponemčevalni val razlomil — ponemčevanja bi bilo na mah konec! Zdaj pa stotere sile z nevzdržno močjo pritiskajo na to ubogo ljudstvo, da popusti slovensko govorico, ki jo je govorilo na tej zemlji že nad 1500 let, in da postane nemško! In če bo šlo tako naprej, ne bo minulo sto let, in vsa severna stran Vrbskega jezera — poleg Bleda najlepša slovenska zemlja! — bo nemška. In Slovenci bodo rekli tudi o tej prelepi zemlji: Oh naši so samo grobovi!

Slomškova pridiga slovenskega Blatograda ni rešila pred ponemčenjem. A ta pridiga ne sme ostati pozabljena; mladina slovenska, vsadi si v srce te zlate besede in ostani zvesta svoji materinski govorici! Slomšek je govoril:

Kdor svoj materin jezik zavrže, ter ga pozabi in zapusti, je zmedenemu pijancu podoben, ki zlato v prah potepta in ne ve, koliko škodo si dela. Slovenski starši, ki slovensko znajo, pa svojih otrok slovenskega jezika ne naučijo, so nehvaležni hišniki, ki svojim otrokom drago domačo reč, slovenski jezik zapravijo, ki so jim ga njihovi dedi izročili. Podobni so taki očetje in matere slabim gospodarjem, ki svojo očetno gospodarstvo prodajo, drugo pohištvo kupujejo, poslednjič pa večjidel beraško palico najdejo.

Kar je oče dobrega od svojih staršev prejel, mora svojemu sinu zapustiti, in kar se je mati od svoje matere hvalevrednega naučila, bo tudi svoji hčeri zapustila. Materni jezik je najdražja dota, ki smo jo od svojih staršev dobili. Skrbno smo jo dolžni ohraniti, olupšati in svojim mlajšim zapustiti. Človeški jezik je talent, katerega nam je izročil Gospod nebes in zemlje, da bi z njim kupčevali in veliko dobička storili. Kdor svoj materni slovenski jezik pozabi, malopridno svoj talent zakoplje. Bog ga bo enkrat terjal in vsi zaničevalci svojega poštenega jezika bodo v zunanjo temo polisnjeni.

Oj ljubi, lepi in poštteni slovenski jezik, s katerim sem proič svojo mamo in dobrega ateja klical, v katerem so me moja mati učili Boga spoznati, v

katerem sem prvokrat svojega Stvarnika častil! Tebe hočem kakor najdražji spomin svojih rajnih staršev spoštovati in ohraniti, za čast in lepoto po pameti, kolikor premorem, skrbeti; v slovenskem jeziku svoje ljube brate in sestre, Slovence, najrajši učiti, in želim, kakor hvaležen sin svoje ljube matere, da, kakor je moja prva beseda slovenska bila, naj tudi poslednja beseda slovenska bo. Tudi vsak pošten Slovenec ravno to želi.

Za sklep še par zgodovinskih zanimivosti o Blatogradu.

V srednjem veku je bil Blatograd trdnjava. Bil je dobro zavarovan po močvirjih, ki so ga obdajala. V Blatogradu je stoloval koroški vojvoda Arnulf, sin kralja Karlmana. Okrog l. 750 so prišli Slovenci pod bavarsko nadoblast in malo pozneje z Bavarci vred pod frankovsko. L. 887 je bil Arnulf izvoljen za kralja. Tudi kot kralj je ponovno prišel v Blatograd.

L. 1832 je bival v Celovcu nekaj mesecev pesnik Prešeren. Tedaj je župnikoval v Blatogradu pisatelj (pesnik, zgodovinar in jezikoslovec) Urban Jarnik. Prešeren je Jarnika večkrat obiskal. To je bilo torej ravno pred sto leti. Kakšna sprememba! Pred sto leti župnikuje v Blatogradu slovenski pisatelj Jarnik, slovenski Blatograd obiskujeta Prešeren, Slomšek — danes je Blatograd nemški!

Pes dobrotnik.

Neredko boste videli otroke, ki grdo ravnaajo z živino: pretepajo krave, s kamenjem obmetavajo zlasti pse in mačke. In ti paglavci si še domišljajo, da je to samo lepa in nedolžna zabava. Ne bi pa delali tako, ako bi pomislili, da je žival lahko človeku velika dobrotnica. Kaj se je letos zgodilo v Romuniji. Izkopali so globoko jamo za pesek in gramoz. Niso pa je obdali z ograjo in ne postavili svarilnih svetilk. Ko je nastopil snežni vihar, so morali kopanje ustaviti. Mlad vojak je pa navzlic viharju moral od svoje matere zopet v mesto, kajti dopust mu je potekel. Vse žepe je napolnil z dobrotami, kakršnih so matrine dobrotne roke vedno polne. Vihar in zameti so fanta zmedli, da je zašel s ceste in zdrknil v 20 m globoko gramozno jamo. Celih 11 dni je ostal v njej! Dva dneva je bil v nezavesti. Ko se je zbudil, ga je strahovito zeblo in nad glavo mu je tulil vihar. Poskušal je splezati ven, pa ni šlo. Vpil je na pomoč, a vse zastoj. Da mu ni dobra mati napolnila žepov, bi bil moral od lakote umreti. A tudi te zaloge so mu pošle in jel je pešati bolj in bolj. Nekega dne pa zasliši glas, ki ga napolni z novim upom. Na robu njegove jame začne lajati pes. Vojak si misli, da tudi njegov gospodar gotovo ne bo daleč in hoče zopet klicati, a je tako slab, da samo komaj slišno zažvižga. Tako se torej s psom pogovarjata, a gospodarja ni odnikoder, kajti ubog pes sploh nobenega ni imel in je samo na slepo srečo izberačil pri usmiljenih ljudeh kakšno kost. Vendar pa je kuža vedel, da reveža v jami ne sme zapustiti. Lajal je in lajal, da bi po bližnji cesti idoč

Ijudi priklical na pomoč. A voznik za voznikom pelje mimo in se za psa še ne zmeni. Končno pa se vendar ustavi mlad voznik, ki mu je vztrajni pes vzbudil misel, da je morda v jami lisica. A kako se začudi, ko zapazi na dnu jame napol mrtvega vojaka! Brž pokliče še druge ljudi, da ga odnesejo na voz in v bolnico. Prepričan pa sem in vi z menoj vred, da uboga in zvesta žival ni dobila nagrade, ki jo je zaslužila. Morda še danes prejema v zahvalo brce, od paglavcev pa kamen v glavo! Kako hvaležna in vdana je brezumna žival za vsak grižljaj, ki ji ga daš! Ali pa smo tudi razumni ljudje hvaležni živali za vse večje dobrrote, ki nam jih izkazuje?

UGANKE • SKRIVALICE IN DRUGO

1. Levstik.

(Čampa Ivan, Bloke.)

2. Konjiček.

(Rueh Dušan, Ljubljana.)

	nec				ne	
S'o-	sta-		sem	me-	ška	ci-
	Slo-	ve-	o-	ro-	je	ti.
	žem	ti,	ve-	ma-	lo	ven-

Rešili so vse tri uganke. Celje: Lovčič Alojzija, Vodopivec Ljudmila, Hubad Mira, Knez Minka, Golob Olga, Cocej Pavla, Ropas Evg., Križnik Terezija, Guček Marta, Korban Marica, Majcenovič Mar., Cotič Olimpija, Mastnak Anica, Rainer Tatjana, Čoh Ljubica, Tržan Bogomila, Gorjup Hedvika, Podsedenssek Zora, Kropinšek Cirila, Niefergal Zlatica, Malis Hermina, Škruba Mar., Flis Hedvika, König Marg., Basle Ang., Sivka

3. Želja uredništva.

(Rueh Dušan, Ljubljana.)

$$\begin{aligned}
 & \frac{18}{16} + \frac{1}{26} + \frac{4}{25} + \frac{15}{2} + \frac{10}{9} + \frac{15}{30} + \\
 & + \frac{19}{12} + \frac{12}{36} + \frac{16}{18} + \frac{15}{17} + \frac{9}{4} + \frac{5}{25} + \\
 & + \frac{15}{14} + \frac{19}{1} + \frac{10}{27} + \frac{34}{11} + \frac{16}{17} + \frac{1}{15} + \\
 & + \frac{6}{5} + \frac{15}{35} + \frac{21}{24} + \frac{15}{28} + \frac{6}{5} + \frac{18}{6} + \\
 & + \frac{1}{29} + \frac{6}{13} + \frac{6}{32} + \frac{11}{11} + \frac{1}{21} + \frac{1}{37} + \\
 & + \frac{10}{8} + \frac{25}{22} + \frac{8}{51} + \frac{1}{10} + \frac{15}{20} + \frac{15}{9} !
 \end{aligned}$$

Rešitve iz 4. in 5. številke.

1. Pozdravljen sveti Nikolaj. 2. Požar, otava, žarek, ave, rak. 3. Če ob koncu leta veter hruje, hudo leto oznanuje.

Oče ga dobro pozna. Gost: Vaš mali sinček je pa videti prav dober in miren fantek. — Oče: Ne bi mogel reči. Jakee, sem pojdi! Katero neumnost pa zopet tuhtaš?

Štef., Kraupner Mar., Agrež Stan., Flis Anica, Kožuh Anica; Pišce: Rihter Ema, Albert Roza, Šepetavc Franc, Podvinski Anka, Kostrevec Terezija, Zupan Ivanka, Vrstovšek Tončka, Urek Marija, Rovnan Marija; Metlika: Stepan Anton; Tržišče na Dol.: Besov Cvetka; Barje: Melik Ivan; Odkodsi: Tršinar Bogomir. — Izžrebana je Besov Cvetka iz Tržišča na Dol.

Jugoslov. knjigarna v Ljubljani prav pridno izdaja razne prevode, izvirna dela domačih pisateljev in lahko umiljive razprave, potopise itd. Vsa svojja izdajanja je razdelila v 4 zbirke: Ljudska knjižnica, Zbirka domačih pisateljev, Zbirka mladinskih spisov in »Kosmos«. Iz vseh teh zbirk so v zadnjem času izšle prav lepe in dragocene knjige: »Bibi«, življenje deklice, ki se je potepla od doma, od očeta, ne da bi mu povedala, mu pa vendar piše od povsod, kamor se pritepe. Ta pisma so zelo srčkana, niso čisto natančno po slovniči, manjkajo ločila in tudi po več besedi je skupaj napisanih, vsako pismo je pa bogato poslikano. Neko pismo se tako-le začne: Ljubi očka! Dame ne boš dal razbohnati in jaz nisem niti mrtva in tudi meni noben povozil do smrti in me tudi ni ugriznil kak stekel pes ker jih na Danskem nipa bi rada, da bi me zdaj kakšen ugriznil potem bi šla na Francosko kPastorju, ki zdravi stekle pse, da gdo ne umrje čega ugrizne. Tudi nisem utonila vreki Guden. Saj bi bila skoraj precej pisala, pasem imela premalo denarja in sem si kupila cinkrčke in zdaj pošlem pismo brez marke, sajte poznaajo na pošti. — Miran Jare, Novo mesto, roman, cena 55 Din. — Je to povest peterih novomeških dijakov, ki so prebredli vso grozoto svetovne vojne. — G. K. Chesterton - Kimovec: Grehi princa Saradina, detektivske zgodbe, vezana 65 Din, kart. 55 Din. V teh

zgodbah nastopa junak, ki stopica po sledovih človeške zablode, z bogatim srcem, ki kot »božje kladivo« neusmiljeno kuje po ošabnih zakrknjencih, po ošabnem brezboštvu in po vznesenem krivoverstvu ter se meni in tebi smehlja in — odpušča. — Jakac-Jare: Od mevi rdeče zemlje. I. del, cca je 100 dinarjev. Prekrasna knjiga iz dežele črnih senc, rdečih hiš, mračnih cest, bolestnih spoznanj, tegobnih sanj, dima, ki duši še ob spominu, iz dežele, ki ji je ime — Amerika. Knjiga je bogato ilustrirana z izvirnimi slikami Božidarja Jakca. — Vse te knjige prav topla priporočamo. Če jih na enkrat ne morete naročiti, jih lahko odplačujete v mesečnih obrokih po načrtu, ki vam ga knjigarna prav rada pošlje zastoj. — Vladimir Kapus: Pesmice iz prirode, I. in II. zvezek. G. Kapus je znan lovec, ki ne hodi s puško po gozdovih, po jasah, po travnikih in ob vodah, da bi samo streljal, ampak opazuje in prisluškuje življenju žive narave. Šad tega opazovanja sta dva zvezka pesmic, kjer so opevane skoraj vse naše živali, ki skačejo, se plazijo, lezejo, plezajo, letajo. — Kupite! — Kako so znali naši pradedje in dedje bistro in pravilno opazovati živali, nam pove druga knjiga »Živali« v slovenskih pregovorih in rekih, ki jih je nabral g. župnik I. Šašelj. Knjižica (44 strani) stane 5 Din. Naročite te »pregovore in reke«, naučite se jih na pamet ter večkrat premišljuje njihov pomen in vsebino.

PRVI UTRINKI.

ZIMA.

Vse odel je snežec beli,
polje, travnike ko prt,
vse cvetlice je pomoril,
ki krasile so naš vrt.

In otroci s podstrešja
zopet sanke izvlekó:
to bo zopet vriska, petja
tam po bregu za vasjo.

A, ko zima bo minula
znova prišla bo pomlad,
zopet s cvetjem bo obsula
polje, gozd livad. —

Ptice lačne okrog hiše
drobnih zrnec iščejo,
zajček pod grmovjem vzdihne:
Slabi časi nam teko.

Starček tam pri peči dremlje,
babica kolovrat si vrti,
da bo za platno dosti preje,
to že ona poskrbi.

VEČER.

Po hribih zvonijo zvonovi,
doline objel je že mrak,
in ptičje premilih glasovi
prerodili v molk se krepak.

Le slavčki čarobno žgolijo
nad nami v večerni pozdrav,
življenja se z nami veselijo,
ki Stvarnik ga nam je podal.

Prečitaj! Kadar pišeš uredništvu ali upravi »Vrtca«, vedi, da sta sedaj v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 91, in ne več Kolezijska ulica št. 1.